

Haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudel

Tartu Ülikooli eetikakeskuse väljatöötatud haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudel on vahend haridusjuhile oma rolli mõtestamiseks ja tööülesannete prioriseerimiseks. Laiemalt on mudel ka kommunikatsioonivahend haridusasutuse pidaja ja haridusasutuse juhi vaheliste suhete ja kokkulepete mõtestamiseks.

Mudel on esitatud rollikaartidena ja selle abil saab oma rolli mõtestada mänguliselt ja pingevabalt, nii omaette kui ka mitmekesi.

Haridusasutuse eneseanalüüsimudeli väljatöötamises osalesid:

Tartu Ülikooli eetikakeskuse töörühm: Halliki Harro-Loit, Helen Hirsnik, Nele Punnar

Haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudeli testimistesse panustasid: Tapa vallavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakond, Saarde vallavalitsus, Häädemeeste vallavalitsus, Rae vallavalitsuse haridus- ja kultuuriamet, Türi vallavalitsuse haridus-, kultuuri- ja sotsiaalosakond, Loksa linn, Elva vallavalitsuse haridus- ja kultuuriosakond, Haapsalu linn, Luunja vallavalitsus, Põhja-Sakala vallavalitsus, Kuusalu vallavalitsus, Saku vallavalitsus, Jõhvi vallavalitsus, Põhja-Pärnumaa vallavalitsus ja Tartu linn.

Haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudeli koostamist toetas Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku programmi „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013“ jätkuprogramm 2021–2026.

Mudeli taustast

Tartu Ülikooli eetikakeskus on alates 2009. aastast kutsunud koole ja lasteaedu koostama väärtuspõhist eneseanalüüsi. Tunnustusprogrammidesse „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ esitatud eneseanalüüsid on läbi aastate muutunud analüütilisemaks ja tõenduspõhisemaks. Programmis osalenud koolid ja lasteaiad (vt neid siit: <https://heakool.ut.ee/>) hindavad selles protsessis kõige kõrgemalt eneseanalüüsidele antavat tagasi- ja edasisidet ja on öelnud, et just tagasisidest on nad kõige rohkem puudust tundnud. Sellest lähtuvalt alustas TÜ eetikakeskus 2020. aastal haridusasutuste pidajatele mõeldud tunnustusprogrammi „Väärtuspõhine haridus“ (rohkem informatsiooni leiad siit:

<https://eetika.ee/et/sisu/vaartuspohise-hariduse-programm>). Esimese tunnustusprogrammi raames kogusime programmis osalejatelt sisendit haridusasutuse pidaja peamiste tööülesannete kohta. Seejärel korraldasime oma võrgustiku koolidele ja lasteaedadele ning pidajatele ühise seminari, mille raames lisandus veel haridusasutuse pidaja jaoks olulisi ülesandeid. Nende ülesannete struktureerimist ja analüüsimist katsetasime järgmistes tunnustusprogrammides ning võrgustiku seminaridel. Kohandasime mudelit vastavalt haridusasutuse pidajate tagasisidele ning katsetasime mudelit koolipidaja ja koolijuhi kommunikatsioonivahendina. Niiviisi jõudsim eenseanalüüsimudelini, mis toetab haridusasutuste pidajat teadlike valikute tegemisel.

Mudeli kasutamine

Haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudel sisaldab:

- valdkonnakaarte (3);
- tegevuskaarte (3x6).

Valdkonnakaardid

Haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudel koosneb kolmest valdkonnast:

- arendustegevused
- juhtimise toetamine
- kommunikatsioon

Tegevuskaardid

Kõigi kolme valdkonna alla on koondatud peamised tegevused, millega haridusasutuse pidaja tegelema peab. Tegevuskaarte saab kriitiliselt hinnata ja teha teadlikke valikuid, milliseid tegevusi esikohale seada. Valdkonnakaardid ja tegevuskaardid on tähistatud kolmes eri värvis ja lisatud on ka tingmärgid (tingmärk aitab rollidel vahet teha juhul, kui te ei kasuta värviprinti.) Värvieristus aitab mudeli kasutajatel mõista, millise valdkonnaga seonduvaid ülesandeid oma töös kõige enam täidetakse või milliseid eelistatakse:

- □ (sinisega tähistatud kaardid) – juhtimise toetamine

- ○ (roosaga tähistatud kaardid) – kommunikatsioon
- ▲ (oranžiga tähistatud kaardid) – arendustegevused

Iga valdkonna alla koondub kuus ülesannet. On oluline teada, et nimekiri neist tegevustest pole kohustav ega piirav! Iga valdkonna all välja toodud tegevused on valik haridusasutuse pidaja ülesannetest, millest iga ametnik peab omakorda tegema valiku, milliseid tegevusi konkreetsel ajahetkel prioriseerida tasub. Mudel toetab pidajat valdkonnaga seotud teadlike valikute tegemisel.

Ühe või teise värvi domineerimine või nende tasakaalustatus valikutes ei tähenda, et midagi oleks hästi või halvasti – pigem on oluline küsida, miks nii on.

Näidisstsenaariumid

Valik viise, kuidas haridusasutuse pidaja eneseanalüüsimudelit kasutada.

PÜRAMIID: HARIDUSASUTUSE PIDAJA OLULISED TEGEVUSED

Stsenaariumi lahendamiseks on vaja:

- tegevuskaartide pakki (18 kaarti);
- stsenaariumi juhendit.

Ülesanne: milliseid tegevusi pead oma töös kõige olulisemaks?

Juhis:

- Loe tegevused rahulikult läbi.
- Vali 10 kõige olulisemat tegevust, mida sa pead oma töös kõige olulisemaks. Seejärel vali nendest 6 kõige olulisemat.
- Lao püramiid skeemil 3-2-1 (kõige olulisem tegevus tipus).
- Soovi korral jäädvusta see püramiidist pilti tehes, et saaksid vajadusel selle juurde tagasi tulla.

Valik refleksiooniküsimusi:

- Miks valisid just need tegevused?
- Tutvu kolme valdkonna värviprofiiliga. Millised valdkonnad domineerivad sinu püramiidis?
- Kui keskendud mõnele konkreetsele tegevusele, siis milles see sinu jaoks seisneb? Mida sa selle tegevuse raames teed?
- Millistele tegevustele pühendad kõige rohkem aega? Miks?
- Kes sind täna toetab? Milline on sinu tugivõrgustik tänasel päeval?
- Millist tuge sa oma tööks veel vajad? Kes sind selles toetada võiks?

PÜRAMIID: HARIDUSASUTUSE JUHI OOTUSED PIDAJALE

Stsenaariumi lahendamiseks on vaja:

- tegevuskaartide pakki (18 kaarti);
- stsenaariumi juhendit*.

*Stsenaarium on mõeldud haridusasutuse juhile.

Ülesanne: milliseid tegevusi peaks sinu arvates pidaja kindlasti tegema?

Juhis:

- Loe tegevused rahulikult läbi.
- Vali 10 kõige olulisemat tegevust, mis on sinu arvates kõige olulisemad pidaja ülesanded. Seejärel vali nendest tegevustest 6 kõige olulisemat.
- Lao püramiid skeemil 3-2-1 (kõige olulisem tegevus tipus).
- Soovi korral jäädvusta püramiid pilti tehes, et saaksid vajadusel selle juurde tagasi tulla.

Valik refleksiooniküsimusi grupis või üle ruumi:

- Miks valisid just need tegevused?

- Tutvu kolme valdkonna värviprofiiliga. Millised valdkonnad domineerivad sinu püramiidis?

LISAÜLESANNE: HARIDUSASUTUSE PIDAJA JA JUHI ÜHINE PÜRAMIID

Stsenaariumi lahendamiseks on vaja:

- tegevuskaartide pakki (18 kaarti);
- stsenaariumi juhendit;
- kui haridusasutuse pidaja on teinud püramiidi: haridusasutuse pidaja olulised tegevused; kui haridusasutuse juht on teinud püramiidi: haridusasutuse juhi ootused pidajale.

1. ülesanne: hinnake oma püramiide – millised on peamised erinevused ja sarnasused? Millised on püramiidide värviprofiilid? Millest see kõneleb?

2. ülesanne: milline näeb välja teie ühine püramiid?

Juhis:

- Valige koos 6 kõige olulisemat tegevust, mis on teie arvates kõige olulisemad pidaja ülesanded.
- Laduge püramiid skeemil 3-2-1 (kõige olulisem tegevus tipus).
- Soovi korral jäädvustage püramiid pilti tehes, et saaksite vajadusel selle juurde tagasi tulla.

Valik refleksiooniküsimusi:

- Miks valisite just need tegevused?
- Mida need tegevused teie jaoks tähendavad? Tooge näiteid.